

Zrównoważone mieszkalnictwo – postępy krajów Unii Europejskiej w pokonywaniu deprivacji mieszkaniowej

STRESZCZENIE: Warunki mieszkaniowe stanowią istotny element kształtowania zrównoważonego mieszkalnictwa. Kraje Unii Europejskiej cechują się pod tym względem wysokimi nierównościami. Celem artykułu jest ocena ich postępów w przewyżnianiu tego problemu. Analiza oparta jest na danych Eurostatu. Przeprowadzono ją z wykorzystaniem metody TOPSIS (*Technique for Order of Preference by Similarity to Ideal Solution*). Wyniki pokazują, że analizowane kraje różnią się poziomem deprivacji mieszkaniowej, choć dystans ten spada w czasie. W szczególności zauważalny jest spadek dystansu „nowych” (rozszerzenie wspólnoty w 2004 roku oraz późniejsze) krajów członkowskich wobec krajów założycielskich. Wyrównywanie warunków mieszkaniowych jest szczególnie widoczne w krajach bałtyckich (zwłaszcza w Estonii) i w Republice Czeskiej.

SŁOWA KLUCZOWE: zrównoważone mieszkalnictwo, deprivacja, warunki mieszkaniowe.

SUMMARY: Housing conditions are an important element in sustainable housing. European Union countries are characterised by high inequalities in this respect. The aim of the article is to assess progress in overcoming this problem in the last decade. The analysis is based on Eurostat data. It was carried out using the TOPSIS method (*Technique for Order of Preference by Similarity to Ideal Solution*). The results show that the countries analysed differ in the level of housing deprivation, although the distance is decreasing over time. In particular, there is a noticeable decrease in the distance of the ‘new’ (2004 enlargement and later) member states to the founding countries. Housing deprivation is particularly evident in the Baltic States (especially Estonia) and the Czech Republic.

KEYWORDS: sustainable housing, deprivation, housing conditions.

1. Wprowadzenie

Koncepcja zrównoważonego rozwoju obejmuje szereg elementów, które wspólnie składają się na możliwość zaspokajania potrzeb społecznych opartych na dostępie do odpowiednich jakościowo zasobów i usług środowiska. Jest ona wypadkową takich elementów, jak rozwój gospodarczy, społeczny, ekologiczny i przestrzenny¹. Obejmuje kwestie związane z polityką gospodarczą, polityką społeczną, budowaniem dobrobytu i kształtowaniem gospodarowania kapitałem naturalnym².

Istotnym aspektem zrównoważonego rozwoju jest mieszkalnictwo, koncepcja ta bowiem w istotny sposób wiąże się z jakością życia i dobrobytem. Warunki mieszkaniowe wpływają na poczucie zadowolenia mieszkańców oraz możliwość zaspokajania ich potrzeb. Co więcej, funkcjonowanie, lokalizowanie, projektowanie i użytkowanie mieszkań może wiązać się z różnym poziomem presji na środowisko³. Jak wskazuje C. Dewilde, deprivacja mieszkaniowa może być uznawana za wymiar ubóstwa⁴. Pomimo to mieszkalnictwo wydaje się zanedbywanym elementem koncepcji zrównoważonego rozwoju, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym⁵.

Na koncepcję zrównoważonego mieszkalnictwa składa się szereg elementów. Wśród nich wymienić można: zrównoważone planowanie przestrzenne, odpowiednie kształtowanie transportu osobowego, zrównoważone budownictwo, zapewnienie efektywności energetycznej budynków, dostępność cenową mieszkań, pozwalającą na zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych wszystkich obywateli, odpowiednią jakość mieszkań oraz ich otoczenia, w tym dostępność do terenów zielonych⁶.

¹ A. Zielińska, T. Poskrobko, *Analiza zestawu wskaźników rozwoju zrównoważonego dla parków krajobrazowych województw podlaskiego i dolnośląskiego na podstawie banku danych lokalnych*, „Ekonomia i Środowisko” 2014, nr 2 (49), s. 222.

² D. Kielczewski, T. Poskrobko, *Dydaktyka ekonomii zrównoważonego rozwoju*, [w:] B. Poskrobko (red.), *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Zarys problemów badawczych i dydaktyki*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok 2010, s. 95.

³ I. Tosics, *European urban development: Sustainability and the role of housing*, „Journal of Housing and the Built Environment” 2004, No. 19, s. 67–90.

⁴ C. Dewilde, *How housing affects the association between low income and living conditions-deprivation across Europe*, „Socio-Economic Review” 2022, No 20.1, s. 373–400.

⁵ N. Winston, M. Pareja Eastaway, *Sustainable Housing in the Urban Context: International Sustainable Development Indicator Sets and Housing*, „Social Indicator Research” 2008, No. 87, s. 211–221.

⁶ N. Winston, *From boom to bust? An assessment of the impact of sustainable development policies on housing in the Republic of Ireland*, „Local Environment” 2007, Vol. 12 (1), s. 57–71.

Celem prowadzonych badań jest próba oceny jednego z aspektów zrównoważonego mieszkalnictwa, jakim jest jakość środowiska mieszkaniowego. W tym celu posłużono się koncepcją deprivacji mieszkaniowej, którą ogólnie rozumieć można jako występowanie lub akumulowanie problemów mieszkaniowych, w tym niewystarczające do zaspokojenia potrzeb warunki mieszkaniowe. Ze względu na nieostre granice definicji zjawiska ważny jest odpowiedni dobór wskaźników, które będą traktowane jako przejawy występowania deprivacji mieszkaniowej w danym gospodarstwie domowym.

W artykule podjęto próbę dokonania pomiaru poziomu deprivacji mieszkaniowej w krajach UE 28 oraz oceny postępu w pokonywaniu tego problemu, jakie kraje te poczyniły w ciągu dekady 2007–2017. Badanie przeprowadzono na podstawie danych zamieszczanych w oficjalnych bazach Eurostatu. Do badania przyjęto 28 jednostek (stan krajów członkowskich Unii Europejskiej w 2017 roku).

2. Koncepcja pomiaru deprivacji mieszkaniowej

Pojęcie deprivacji mieszkaniowej odnosi się do oceny warunków mieszkaniowych. Jest ono trudne do zdefiniowania. C. Navarro i L. Ayala⁷ określają je jako takie cechy mieszkania, które nie pozwalają na zaspokajania podstawowych potrzeb domowników. Z kolei A. Fusco⁸ proponuje rozumienie pojęcia jako akumulowanie braków w zakresie podstawowej jakości i udogodnień mieszkania⁹. A. C. Guio i in.¹⁰ podkreślają, że deprivacja mieszkaniowa odnosi się do braku spełnienia takich warunków, które są postrzegane jako absolutna konieczność, aby prowadzić godne życie. Pomimo obecności wielu definicji w zasadzie niejasne pozostaje, co konkretnie decyduje o zaistnieniu deprivacji mieszkaniowej. Wynika to z faktu, że za subiektywne można uznawać to, co stanowi absolutną konieczność w warunkach mieszkaniowych, a nawet, jakie życie należy uznać za godne. Dlatego tak ważne jest wypracowanie odpowiedniej koncepcji pomiaru zjawiska.

Powszechnie do pomiaru deprivacji mieszkaniowej wykorzystywane są wskaźniki proponowane przez Eurostat¹¹, w tym wskaźnik

⁷ C. Navarro, L. Ayala, *Multidimensional housing deprivation indices with application to Spain*, „Applied Economics” 2008, No. 40, s. 598.

⁸ A. Fusco, *The relationship between income and housing deprivation: A longitudinal analysis*, „Economic Modelling” 2015, No. 49, s. 137–143.

⁹ Tamże, s. 137.

¹⁰ A.C. Guio, A. Fusco, E. Marlier, *A European Union Approach to Material Deprivation using EU-SILC and Eurobarometer data*, „IRISS Working Paper” 2009, No. 19, s. 1–29.

¹¹ Eurostat, <https://data.europa.eu/euodp/pl/data/publisher/estat>. (dostęp: 20.05.2022).

deprywacji mieszkaniowej i poważnej deprywacji mieszkaniowej. Pierwsze zjawisko diagnozowane jest, jeśli w gospodarstwie domowym występuje przeciekający dach, nie ma wanny/prysznic i toalety wewnętrznej lub mieszkanie jest zbyt ciemne, drugie zaś – kiedy dodatkowo mieszkanie jest przeludnione. Jednocześnie za gospodarstwo domowe mieszkające w lokalu przeludnionym uznaje się takie, które nie dysponuje liczbą pomieszczeń odpowiadającą co najmniej następującym kryteriom: jedno pomieszczenie na jedno gospodarstwo domowe, na parę w gospodarstwie domowym, dla każdej osoby w wieku osiemnastu lat i więcej, dla pary pojedynczych osób tej samej płci między dwunastym a siedemnastym rokiem życia, dla każdej osoby w wieku 12–17 lat nieuwzględnionej w poprzedniej kategorii lub dla pary z dziećmi poniżej dwunastego roku życia¹². Ujęcie proponowane przez Eurostat jest proste w konstrukcji i pomiarze. Co więcej, pozwala ono jednoznacznie określić, czy – według przyjętych kryteriów – problem deprywacji w danym gospodarstwie domowym występuje czy też nie. Rodzaje wskaźników są dostosowane do danych regularnie gromadzonych w ramach prowadzonych badań statystycznych. To z kolei zapewnia porównywalność wskaźników.

Niemniej jednak, w literaturze obecnych jest znacznie więcej propozycji pomiaru zjawiska deprywacji mieszkaniowej, które biorą pod uwagę większą liczbę jej przejawów. Przykładowo C. Navarro i L. Ayala¹³ poza cechami fizycznymi mieszkania (takimi jak: brak kuchni, brak wanny, brak toalety, brak ciepłej bieżącej wody, wilgoć, butwienie ram okiennych lub podłogi) oraz przeludnieniem mieszkania w proponowanej koncepcji pomiaru uwzględnili również cechy otoczenia. Były nimi poziom zanieczyszczeń powietrza oraz występowanie aktów przestępczości i wandalizmu w okolicy. Cechy te wynikają z lokalizacji mieszkania. Na podobne aspekty zjawiska deprywacji uwagę zwracali P. Palvarini i E. Pavolini¹⁴ oraz M. Filandri i M. Olagnero¹⁵. Dodatkowo C. Wan i S. Su¹⁶ analizowali procent powierzchni biologicznie czynnej na zamieszkiwanej działce, zaś A. Fusco¹⁷ – brak miejsca do siedzenia na

¹² Tamże.

¹³ C. Navarro, L. Ayala, dz. cyt., s. 597–611.

¹⁴ P. Palvarini, E. Pavolini, *Housing Deprivation and Vulnerability in Western Europe*, [w:] C. Ranci (red.), *Social Vulnerability in Europe*, Palgrave Macmillan, London 2010.

¹⁵ M. Filandri, M. Olagnero, *Housing Inequality and Social Class in Europe*, „Journal of Applied Statistics” 2014, No. 29, s. 977–993.

¹⁶ C. Wan, S. Su, *Neighborhood housing deprivation and public health: Theoretical linkage, empirical evidence, and implications for urban planning*, „Habitat International” 2016, Vol. 57, s. 11–23.

¹⁷ A. Fusco, dz. cyt., s. 137–143.

zewnątrz. Tym samym autorzy podkreślają, że zamieszkanie w mieszkaniu o odpowiedniej jakości może wiązać się z deprivacją mieszkaniową, jeśli zlokalizowane jest ono w niebezpiecznej okolicy o niskich walorach środowiskowych. Z kolei P. Ulman i M. Ćwiek wskazują, że na wielowymiarową koncepcję deprivacji mieszkaniowej powinny składać się zarówno czynniki związane z użytecznością, stosunkiem emocjonalnym, prestiżem społecznym, jak i realizacją funkcji bezpieczeństwa¹⁸. Podobnie na wielowymiarowy charakter koncepcji wskazują badania G. Galeota Lanza oraz M. De Martino¹⁹, w których uwzględniono zarówno czynniki związane z dostępnością mieszkań, warunkami mieszkaniowymi, jak i skorelowane z nimi czynniki ekonomiczne i społeczne.

Ciekawą koncepcję pomiaru deprivacji mieszkaniowej zaproponowali B. Nolan i N. Windston²⁰. Wskazali oni, obok fizycznych cech mieszkania oraz problemów sąsiedzkich (przestępczość, przemoc lub wandalizm w okolicy; hałas dochodzący od sąsiadów lub z ulicy; zanieczyszczenie lub inne problemy środowiskowe), na dwa dodatkowe obszary. Pierwszym z nich było wyposażenie mieszkania w dobra trwałego użytku. Uznali za objaw deprivacji brak lodówki, pralki, mikrofalówki, o ile przyczyny ich braku miały podłoże finansowe. Drugim uwzględnianym przez autorów obszarem były problemy z ponoszeniem kosztów mieszkaniowych. Uznali, że problem deprivacji mieszkaniowej występuje, jeżeli gospodarstwo domowe zalega z płatnościami za czynsz lub kredyt hipoteczny oraz jeśli ponoszenie kosztów mieszkaniowych stanowi dla niego duże obciążenie finansowe. Kwestię tę w swoich badaniach uwzględniali również P. Palvarini i E. Pavolini²¹, mierząc stosunek wydatków mieszkaniowych do całkowitego dochodu gospodarstwa domowego.

W części sposobów pomiaru deprivacji mieszkaniowej uwzględniane jest nadmierne zagęszczenie mieszkań, zwane też przeludnieniem (Eurostat, C. Navarro i L. Ayala²²). Jest ono najczęściej określane jako przelicznik liczby pokoi na liczbę mieszkających osób. Przykładowo M. Filandri i M. Olagnero²³ analizowali, czy w mieszkaniu jest

¹⁸ P. Ulman, M. Ćwiek, *Measuring housing poverty in Poland: a multidimensional analysis*, „Housing Studies” 2021, Vol. 36 (8), s. 1212–1230.

¹⁹ G. Galeota Lanza, M. De Martino, *Urban Housing Inequity: Housing Deprivation and Social Response in the City of Naples*, „Sustainability” 2022, No. 14, s. 13–22.

²⁰ B. Nolan, N. Winston, *Dimensions of Housing Deprivation for Older People in Ireland*, „Social Indicator Research” 2011, Vol. 104, s. 369–385.

²¹ P. Palvarini, E. Pavolini, dz. cyt., s. 146 i nast.

²² C. Navarro, L. Ayala, dz. cyt., s. 597–611.

²³ M. Filandri, M. Olagnero, dz. cyt., s. 977 i nast.

mniej niż minimum jeden pokój na osobę. Inaczej kwestię tę mierzyli S. Mandic i A. Cirman²⁴, uznając za objaw deprywacji odczuwanie braku przestrzeni przez domowników.

Pomiar zjawiska deprywacji mieszkaniowej jest szczególnie trudny w ujęciu międzynarodowym. Warunki, które w jednym kraju mogą być uznawane za absolutną konieczność, w innym mogą być obojętne. Przykładem może być uwzględnienie przez A. Fusco²⁵ jako objawu deprywacji braku okien z podwójnymi szybami, który w krajach o cieplejszym klimacie nie miałby znaczenia. Drugą przyczyną problemów w pomiarze zjawiska jest fakt, że – zgodnie z teorią dostosowania mieszkaniowego²⁶ – gospodarstwa domowe oceniają swoje warunki mieszkaniowe na podstawie porównań społecznych. Obserwują otoczenia i wartościują swoją sytuację jako lepszą lub gorszą od innych, co kształtuje ich poczucie satysfakcji. W efekcie ocena warunków mieszkaniowych jest silnie uwarunkowana kulturowo i instytucjonalnie. Warto również zaznaczyć, że porównywanie zjawiska między krajami wymaga dostępu do zagregowanych danych na porównywalnym poziomie. W efekcie to dostępność danych w pewien sposób warunkuje metodykę pomiaru zjawiska w poszczególnych pracach badawczych.

3. Metodyka badania

W prowadzonym badaniu dążono do pomiaru deprywacji mieszkaniowej jako koncepcji obejmującej trzy wymiary zjawiska: (1) fizyczne cechy mieszkań, (2) sposób użytkowania mieszkań, (3) cechy otoczenia mieszkania. Obliczono wskaźnik deprywacji mieszkaniowej (dalej zwany HD) mierzony za pomocą dziewięciu wskaźników przyporządkowanych do tych obszarów problemów mieszkaniowych. Nazwy wskaźników wraz z określeniem sposobu ich pomiaru wskazano w tabeli 1.

Wskaźniki zostały pobrane ze strony internetowej Eurostat. Są one gromadzone w ramach badania *European Union Statistics on Income and Living Conditions* (EU-SILC), przeprowadzanego w krajach Unii Europejskiej. Jest to aktualne i najbardziej kompleksowe źródło informacji na temat mieszkalnictwa w Europie. W opracowaniu wykorzystano dane za lata 2007 oraz 2017. Wyjątkiem była Chorwacja, dla której uwzględniono dane za lata 2010 oraz 2017, ze względu na fakt, że badania EU-SILC nie były tam prowadzone w 2007 roku.

²⁴ S. Mandic, A. Cirman, *Housing Conditions and Their Structural Determinants: Comparisons within the Enlarged EU*, „Urban Studies” 2012, Vol. 49, s. 777–793.

²⁵ A. Fusco, dz. cyt., s. 137–143.

²⁶ E.W. Morris, W. Winter, *A Theory of Family Housing Adjustment*, „Journal of Marriage and Family” 1975, Vol. 37 (1), s. 79–88.

Tabela 1. Wymiary i wskaźniki deprivacji mieszkaniowej wykorzystane w badaniu

Symbol wskaźnika	Opis wskaźnika
Problemy wynikające z cech mieszkania	
HDD ₁	Odsetek gospodarstw domowych, w których występuje co najmniej jeden z problemów: przeciekający dach, wilgoć na ścianach/podłodze/fundamencie, butwiejące okna lub podłogi.
HDD ₂	Odsetek gospodarstw domowych mieszkających w mieszkaniach bez łazienki z wanną lub/i prysznicem do samodzielnego użytku gospodarstwa domowego.
HDD ₃	Odsetek gospodarstw domowych mieszkających w mieszkaniach zbyt ciemnych, w których okna nie przepuszczają dostatecznej ilości światła dziennego.
Problemy wynikające ze sposobu użytkowania mieszkania	
HDU ₁	Odsetek gospodarstw domowych, które przeznaczają co najmniej 40% swojego ekwiwalentnego dochodu do dyspozycji na wydatki mieszkaniowe.
HDU ₂	Odsetek gospodarstw domowych żyjących w lokalu nadmiernie zagęszczonym, czyli takim, które nie dysponuje co najmniej liczbą pomieszczeń odpowiadającą następującym kryteriom: jedno pomieszczenie na jedno GD, na parę w GD, dla każdej osoby w wieku osiemnastu lat i więcej, dla pary pojedynczych osób tej samej płci między dwunastym a siedemnastym rokiem życia, dla każdej osoby w wieku 12–17 lat nieuwzględnionej w poprzedniej kategorii lub dla pary z dziećmi poniżej dwunastego roku życia.
HDU ₃	Odsetek gospodarstw domowych niezdolnych do utrzymania mieszkania wystarczająco ciepłego zimą.
Problemy wynikające z sąsiedztwa mieszkania	
HDN ₁	Odsetek gospodarstw domowych odczuwających problemy z powodu nadmiernego hałasu w mieszkaniu pochodzącego od sąsiadów lub z zewnątrz (ruch uliczny, zakłady przemysłowe, działalność gospodarcza).
HDN ₂	Odsetek gospodarstw domowych odczuwających problemy z powodu zanieczyszczenia, brudu lub innych problemów środowiskowych w okolicy, takich jak pył, dym, nieprzyjemne zapachy, zanieczyszczona woda.
HDN ₃	Odsetek gospodarstw domowych odczuwających problemy z powodu przestępczości, przemocy i wandalizmu w okolicy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Matel, *Właściciele i najemcy. Status mieszkaniowy gospodarstw domowych w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2020, s. 67–68.

Za podstawie zestawu wskaźników stworzono ranking krajów pod względem poziomu deprivacji mieszkaniowej. W tym celu wykorzystano metodę wielowymiarowej analizy porównawczej TOPSIS

– *Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution*. W metodzie tej zjawisko jest charakteryzowane przez zestaw zmiennych. Obliczana jest alternatywa najlepsza – jako najmniejsza odległość geometryczna od pozytywnego rozwiązania idealnego (nazwanego wzorcem) oraz najgorsza – obliczana jako najdłuższa odległość geometryczna od negatywnego rozwiązania idealnego (nazwanego antywzorcem), co umożliwi sporządzenie ostatecznego rankingu obiektów²⁷. W prowadzonym badaniu dla roku 2007 oraz 2017 stworzono wspólny wzorzec i antywzorzec, dzięki czemu możliwe było porównywanie wskaźników w obu analizowanych latach. Spadek wskaźnika oznaczał wówczas spadek poziomu deprivacji mieszkaniowej ogółem, nie zaś jedynie w porównaniu do innych krajów. Procedura obliczeniowa wykorzystywana w tej metodzie została zaprezentowana m.in. w publikacjach: E. Roszkowska, M. Filipowicz-Chomko²⁸, J. Godlewska, E. Sidorczuk-Pietraszko²⁹.

4. Wyniki badania

Dążąc do realizacji pierwszego z założonych celów badawczych, obliczono wskaźnik zbiorczy deprivacji mieszkaniowej dla krajów członkowskich Unii Europejskiej (stan na rok 2017). Im wyższa pozycja, tym niższy poziom deprivacji mieszkaniowej wystąpił w danym kraju.

Tabela 2. Wskaźnik deprivacji mieszkaniowej (HD) w krajach UE-28 w 2007 i 2017 roku

Kraj	2007		2017		Zmiana	
	HD ₂₀₀₇	ranking	HD ₂₀₁₇	ranking	HD ₀₇₋₁₇	ranking
Austria	0.208	3	0.208	7	–	-4
Belgia	0.326	12	0.275	16	↓	-4
Bułgaria	0.616	27	0.432	28	↓↓	-1
Chorwacja	0.301	8	0.216	10	↓	-2
Cypr	0.439	22	0.288	18	↓↓	+4

²⁷ C.L. Hwang, K. Yoon, *Multiple Attribute Decision Making Methods and Applications: A State of the Art Survey*, Springer-Verlag, New York 1981.

²⁸ E. Roszkowska, M. Filipowicz-Chomko, *Measuring sustainable development in the education area using multi-criteria methods: a case study*. „Central European Journal of Operational Research” 2019, Vol. 28, s. 1219–1241, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10100-019-00641-0> (dostęp: 10.05.2022).

²⁹ J. Godlewska, E. Sidorczuk-Pietraszko, *Taxonomic Assessment of Transition to the Green Economy in Polish Regions*, „Sustainability” 2019, No. 11 (18), s. 50–98.

Kraj	2007		2017		Zmiana	
	HD ₂₀₀₇	ranking	HD ₂₀₁₇	ranking	HD ₀₇₋₁₇	ranking
Czechy	0.301	9	0.164	5	↓↓	+4
Dania	0.235	5	0.211	9	↓	-4
Estonia	0.454	24	0.146	3	↓↓↓	+21
Finlandia	0.188	2	0.082	1	↓↓	+1
Francja	0.286	7	0.224	12	↓	-5
Grecja	0.357	17	0.425	27	↑	-10
Hiszpania	0.356	11	0.160	4	↓↓	+7
Holandia	0.356	12	0.219	11	↓↓	+1
Irlandia	0.238	6	0.140	2	↓	+4
Litwa	0.433	21	0.285	17	↓↓	+4
Luksemburg	0.234	4	0.294	19	↑	-15
Łotwa	0.592	26	0.360	25	↓↓↓	+1
Malta	0.328	13	0.295	20	↓	-7
Niemcy	0.316	11	0.326	23	↑	-12
Polska	0.445	23	0.242	14	↓↓↓	+9
Portugalia	0.472	25	0.345	24	↓	+1
Rumunia	0.624	28	0.384	26	↓↓↓	+2
Słowacja	0.311	10	0.211	8	↓	+2
Słowenia	0.346	14	0.234	13	↓↓	+1
Szwecja	0.178	1	0.201	6	↑	-5
Węgry	0.377	18	0.325	22	↓	-4
Wielka Brytania	0.383	20	0.305	21	↓	-1
Włochy	0.382	19	0.250	15	↓↓	+4

↓ – spadek wskaźnika HD o 0,1 lub mniej, ↓↓ – spadek wskaźnika HD o wartość 0,1–0,2, ↓↓↓ – spadek wskaźnika HD o wartość 0,2 lub więcej, ↑ – wzrost wskaźnika HD o 0,1 lub mniej

Źródło: opracowanie własne; Eurostat, dz. cyt.

W 2017 roku najniższy poziom deprivacji mieszkaniowej odnotowano w Finlandii, Irlandii, Hiszpanii, Estonii, Czechach, Austrii. Ostatnie miejsce w rankingu zajęły Bułgaria i Rumunia, co oznacza, że poziom deprivacji mieszkaniowej w tych dwóch krajach był najwyższy. Kraje te przystąpiły do UE w 2007 roku. Chorwacja, mimo przystąpienia do UE w późniejszym czasie, nie znalazła się wśród krajów o najwyższym poziomie deprivacji mieszkaniowej.

Kraje zostały podzielone na grupy typologiczne według poziomu wskaźnika deprivacji mieszkaniowej (HD). Granice między grupami ustalono na podstawie średniej arytmetycznej i odchylenia standardowego miary syntetycznej HD₂₀₁₇ i HD₂₀₀₇. Oznacza to, że zastosowano te same granice podziału grup w 2007 i 2017 roku, co miało

na celu ocenę mobilności klasowej krajów. Grupy przedstawiały się następująco:

grupa I (wysoki poziom HD): $HD > \overline{HD}_{07-17} - 0,5s_{HD(07-17)}$

grupa II (średni poziom HD): $\overline{HD}_{07-17} - 0,5s_{HD(07-17)} \leq HD \leq \overline{HD}_{07-17} + 0,5s_{HD(07-17)}$

grupa III (niski poziom HD): $HD < \overline{HD}_{07-17} + 0,5s_{HD(07-17)}$

Gdzie: \overline{HD}_{07-17} – średnia arytmetyczna wskaźnika HD w krajach UE28 w roku 2007 i 2017

$s_{HD(07-17)}$ – odchylenie standardowe wskaźnika HD w krajach UE28 w roku 2007 i 2017

Rysunek 1. Podział krajów UE-28 na grupy według poziomu deprivacji mieszkaniowej w 2017 roku

Źródło: opracowanie własne; Eurostat, dz. cyt.

Podział krajów na klasy przedstawiono na rysunku 1. W 2017 roku do pierwszej klasy zaliczono 15 krajów (niski poziom HD), natomiast do drugiej klasy (średni poziom HD) – 10 krajów. Trzy kraje zostały sklasyfikowane jako te, w których poziom deprivacji mieszkaniowej jest wysoki. Były to Bułgaria, Rumunia i Grecja. Krajami sklasyfikowanymi

jako te o średnim poziomie deprivacji mieszkaniowej były Portugalia, Malta, Wielka Brytania, Belgia, Luksemburg, Niemcy, Węgry, Litwa, Łotwa, Cypr.

O ile w 2017 roku niski poziom klasyfikacji HD obejmował aż 15 z 28 badanych krajów, o tyle w 2007 roku taki poziom deprivacji mieszkaniowej występował w 6 krajach. Do grupy krajów o średnim poziomie HD w 2007 roku (i w 2017 roku) należało 11 krajów. W 2007 roku poziom deprivacji mieszkaniowej oceniono jako niski również w 11 krajach (tabela 2).

Tabela 3. Zmiany w podziale krajów UE na grupy typologiczne w latach 2007–2017

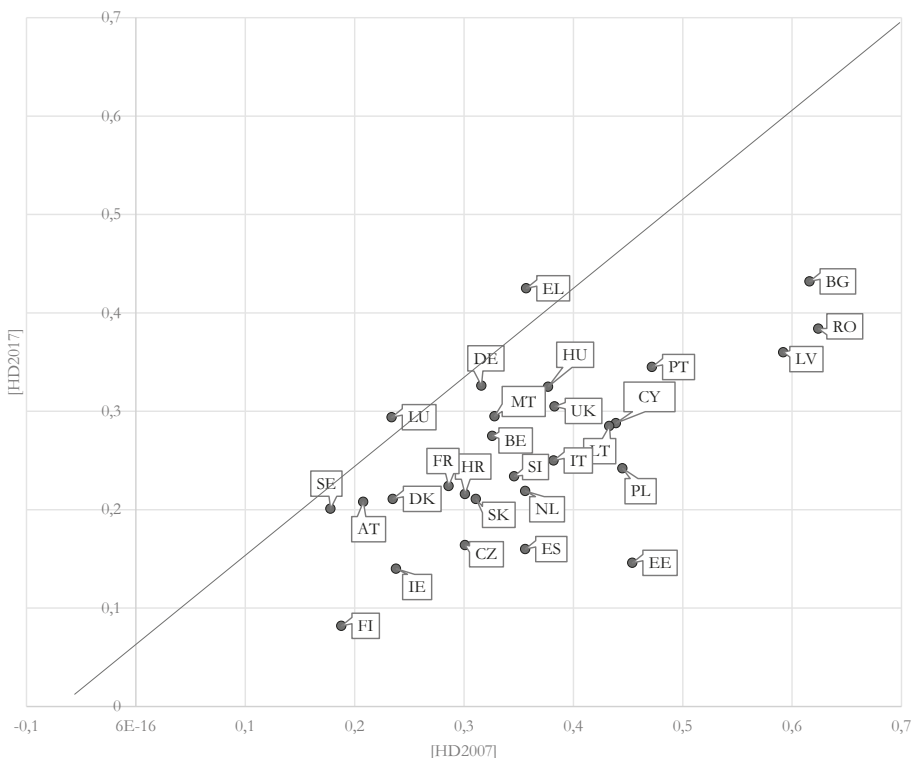
2007 \ 2017	Niski HD ₂₀₁₇	Średni HD ₂₀₁₇	Wysoki HD ₂₀₁₇
Niski HD ₂₀₀₇	Austria, Dania, Finlandia, Irlandia, Szwecja	Luksemburg	–
Średni HD ₂₀₀₇	Chorwacja, Hiszpania, Francja, Czechy, Holandia, Słowacja, Słowenia	Belgia, Malta, Niemcy	Grecja
Wysoki HD ₂₀₀₇	Estonia, Polska, Włochy	Cypr, Litwa, Łotwa, Portugalia, Węgry, Wielka Brytania	Bułgaria, Rumunia

Źródło: opracowanie własne; Eurostat, dz. cyt.

Analiza podziału na grupy typologiczne wskazuje, że w 2007 roku do krajów o wysokim poziomie deprivacji mieszkaniowej należały przede wszystkim te z ostatniego rozszerzenia UE (z 2004 i 2007 roku), w tym Cypr, Litwa, Łotwa, Węgry, Estonia, Polska, Bułgaria i Rumunia. Sytuacja ta ulegała znacznym zmianom do 2017 roku. Większość z tych krajów awansowała do klas o niższym poziomie HD. Na przykład Estonia i Polska w 2017 roku zostały zaliczone do tych o niskim poziomie deprivacji mieszkaniowej. Te dwa kraje (podobnie jak Łotwa) wskazały największy spadek wskaźnika deprivacji mieszkaniowej (tabela 1). Polska awansowała o 9, a Estonia o 21 miejsc w rankingu. Podobny postęp zaobserwowano w przypadku Cypru, Litwy, Łotwy, Węgier, choć nie był on tak znaczący. Zarówno w 2007, jak i w 2017 roku najgorszą sytuację zaobserwowano w Bułgarii i Rumunii. Choć w latach 2007–2017 poziom deprivacji mieszkaniowej w tych państwach zmniejszył się, to jednak nie zrównał się z innymi krajami członkowskimi, a w konsekwencji zmiana ta miała niewielki wpływ na ich pozycję w rankingu (tabela 1). Krajami o stabilnym i niskim poziomie

deprywacji mieszkaniowej w latach 2007–2017 były Austria, Dania, Finlandia, Irlandia, Szwecja.

Rysunek 2. Zmiana poziomu HD w krajach UE-28 w latach 2007–2017

Źródło: opracowanie własne; Eurostat, dz. cyt.

Na rysunku 2 przedstawiono relacje wskaźników deprywacji mieszkaniowej w latach 2007 i 2017. Punkty poniżej krzywej wychodzącej z początku układu współrzędnych oznaczają poprawę sytuacji mieszkaniowej (spadek wskaźnika) w 2017 roku w stosunku do roku 2007, a punkty powyżej krzywej oznaczają jej pogorszenie. Jak widać, w zdecydowanej większości krajów odnotowano poprawę oznaczającą spadek poziomu deprywacji mieszkaniowej. Krajami, w których wystąpił wzrost zjawiska, były Grecja, Luksemburg, Szwecja i Niemcy. W Grecji zmiana związana była ze wzrostem deprywacji mieszkaniowej w drugim aspekcie, tj. w sposobie użytkowania mieszkań. Było to wynikiem kryzysu gospodarczego, który przyniósł wzrost wskaźnika przeciążenia kosztami mieszkaniowymi. Zmiany te spowodowały, że Grecja przesunęła się w dół o 10 miejsc w rankingu UE-28 (tabela 1). Zmiany, które zaszły w Luksemburgu, miały mniej dynamiczny

charakter, choć pogorszenie odnotowano zarówno we wskaźnikach związanych z jakością zasobu mieszkaniowego (wzrost o 2,9 punktu procentowego wskaźnika HDD1), jak i z sąsiedztwem mieszkania (wzrost o 2,3 punktu procentowego HDN2 i HDN3). W sumie zmiany te spowodowały, że kraj przesunął się w rankingu o 15 miejsc w dół (z 4 na 19). Szwecja wykazała wzrost deprivacji mieszkaniowej w zakresie użytkowania mieszkania (HDU) i sąsiedztwa (HDN), natomiast w Niemczech zmieniła się tylko sytuacja sąsiedzka, co spowodowało spadek o 12 pozycji (z 11 na 23). Obserwacje te dowodzą, że ewolucja sytuacji mieszkaniowej w poszczególnych krajach miała różny charakter. Negatywne zmiany ogólnej kondycji gospodarczej kraju skutkowały wzrostem wskaźników z grupy HDU. Natomiast kraje w dobrej sytuacji gospodarczej zmagają się z różnymi problemami, które wynikały np. z negatywnych zmian sąsiedztwa, takich jak rosnąca liczba osób borykających się z problemami zanieczyszczenia środowiska, co może wynikać z niezrównoważonego rozwoju gospodarczego.

5. Podsumowanie

Poziom deprivacji mieszkaniowej stanowi istotny element oceny zrównoważonego mieszkalnictwa. Analiza zmian zjawiska w krajach Unii Europejskiej w latach 2007–2017 pozwala na sformułowanie pewnych wniosków:

- w większości państw UE w dekadzie 2007–2017 nastąpił znaczący postęp w ograniczaniu deprivacji mieszkaniowej;
- nowe kraje członkowskie z rozszerzenia z 2004 roku „doganiają” pozostałe kraje członkowskie UE pod względem zwalczania problemu deprivacji mieszkaniowej, co jest szczególnie obserwowalne w krajach bałtyckich i Czechach;
- w efekcie widoczny w 2007 roku podział na „nowe” (rozszerzenia po 2004 roku) i „stare” państwa członkowskie w kontekście warunków mieszkaniowych nie był aktualny już w roku 2017;
- Estonia jest przykładem kraju, który przewyciężył wskazany dysonans i obecnie jest jednym z wiodących państw pod względem zwalczania deprivacji mieszkaniowej.

Bibliografia

- Dewilde C., *How housing affects the association between low income and living conditions-deprivation across Europe*, „Socio-Economic Review” 2022, No. 20.1, s. 373–400.
- Eurostat, <https://data.europa.eu/euodp/pl/data/publisher/estat> (dostęp: 20.05.2022).

- Filandri M., Olagnero M., *Housing Inequality and Social Class in Europe*, „Journal of Applied Statistics” 2014, No. 29, s. 977–993.
- Fusco A., *The relationship between income and housing deprivation: A longitudinal analysis*, „Economic Modelling” 2015, No. 49, s. 137–143.
- Galeota Lanza G., De Martino M., *Urban Housing Inequity: Housing Deprivation and Social Response in the City of Naples*, „Sustainability” 2022, No. 14, s. 1–26.
- Godlewska J., Sidorczuk-Pietraszko E., *Taxonomic Assessment of Transition to the Green Economy in Polish Regions*, „Sustainability” 2019, No. 11 (18), s. 50–98.
- Guio A.C., Fusco A., Marlier E., *A European Union Approach to Material Deprivation using EU-SILC and Eurobarometer data*, „IRISS Working Paper” 2009, No. 19, s. 1–29.
- Hwang C.L., Yoon K., *Multiple Attribute Decision Making Methods and Applications: A State of the Art Survey*, Springer-Verlag, New York 1981.
- Kiełczewski D., Poskrobko T., *Dydaktyka ekonomii zrównoważonego rozwoju*, [w:] B. Poskrobko (red.), *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Zarys problemów badawczych i dydaktyki*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok 2010, s. 95–108.
- Mandić S., Cirman A., *Housing Conditions and Their Structural Determinants: Comparisons within the Enlarged EU*, „Urban Studies” 2012, Vol. 49, s. 777–793.
- Matel A., *Właściciele i najemcy. Status mieszkaniowy gospodarstw domowych w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2020.
- Morris E.W., Winter W., *A Theory of Family Housing Adjustment*, „Journal of Marriage and Family” 1975, Vol. 37 (1), s. 79–88.
- Navarro C., Ayala L., *Multidimensional housing deprivation indices with application to Spain*, „Applied Economics” 2008, No. 40, s. 597–611.
- Nolan B., Winston N., *Dimensions of Housing Deprivation for Older People in Ireland*, „Social Indicator Research” 2011, Vol. 104, s. 369–385.
- Palvarini P., Pavolini E., *Housing Deprivation and Vulnerability in Western Europe*, [w:] C. Ranci (red.), *Social Vulnerability in Europe*, Palgrave Macmillan, London 2010, s. 126–158.
- Roszkowska E., Filipowicz-Chomko M., *Measuring sustainable development in the education area using multi-criteria methods: a case study*, „Central European Journal of Operational Research” 2019, Vol. 28, s. 1219–1241, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10100-019-00641-0> (dostęp: 10.05.2022).
- Tosics I., *European urban development: Sustainability and the role of housing*, „Journal of Housing and the Built Environment” 2004, No. 19, s. 67–90.
- Ulman P., Ćwiek M., *Measuring housing poverty in Poland: a multidimensional analysis*, „Housing Studies” 2021, Vol. 36 (8), s. 1212–1230.
- Wan C., Su S., *Neighborhood housing deprivation and public health: Theoretical linkage, empirical evidence, and implications for urban planning*, „Habitat International” 2016, Vol. 57, s. 11–23.

- Winston N., *From boom to bust? An assessment of the impact of sustainable development policies on housing in the Republic of Ireland*, „Local Environment” 2007, Vol. 12 (1), s. 57–71.
- Winston N., Pareja Eastaway M., *Sustainable Housing in the Urban Context: International Sustainable Development Indicator Sets and Housing*, „Social Indicator Research” 2008, No. 87, s. 211–221.
- Zielińska A., Poskrobko T., *Analiza zestawu wskaźników rozwoju zrównoważonego dla parków krajobrazowych województw podlaskiego i dolnośląskiego na podstawie banku danych lokalnych*, „Ekonomia i Środowisko” 2014, nr 2 (49), s. 221–235.